

5. Doklad Gruppy pravitel'stvennyh jekspertov po dostizhenijam v sfere informatizacii i telekommunikacij v kontekste mezhduнародnoj bezopasnosti (A/65/201) // N'ju-Jork, Organizacija Ob#edinennyh Nacij. – 2012. – 57 s.

6. Pavljuk K. Dijal'nist' neurjadovyh gromads'kyh organizacij u konteksti zabezpečennja nacional'noi' bezpeky Ukraїny / K. Pavljuk // Visnyk Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukraїny. – 2012. – №2. – S.210–218.

7. Gorjelov D. Analitichna zapyska viddilu strategij rozvytku gromadjans'kogo suspil'stva ta protydii' korupcii' / D. Gorjelov. – Rezhym dostupu: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/187585>

8. Borysova L. V. Informacijna bezpeka jak vyznachal'nyj komponent nacional'noi' bezpeky Ukraїny / L. V. Borysova, V. V. Tulupov // Pravo i bezpeka. – 2013. – №1 (48). – S.39–42.

9. Biktimirova Z. Z. Bezopasnost' v koncepcii razvitija cheloveka / Z. Z. Biktimirova // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 2002. – №6. – S.135–142.

10. Ukraїnchuk V. M. Zabezpečennja nacional'noi' bezpeky v umovah formuvannja v Ukraїni gromadjans'kogo suspil'stva / V. M. Ukraїnchuk. – Harkiv: Un-t vnutr. sprav, 1996. – 164 s.

11. Dem'jančuk V. A. Kul'tura bezpeky ljudy ny – bezpeka suspil'stva v XXI stolitti / V. A. Dem'jančuk, I. M. Ryzhenko, V. J. Chaban // Onovlennja zmistu, form ta metodiv navčannja i vyhovannja v zakladah osvity: Zbirnyk naukovykh prac'. Naukovi zapysky Rivnens'kogo derzhavnogo gumanitarnogo universytetu. – Rivne: RDGU, 2014. – Vyp.8 (51). – S.42–46.

12. Popper K. R. Otkrytoe obshhestvo i ego vragi. T.1: Chary Platona: Per. s angl. pod red. V. N. Sadovskogo / K. R. Popper. – M.: Feniks, Mezhdunarodnyj fond «Kul'turnaja iniciativa», 1992. – 448 s.

13. Dz'oban' O. P. Nacional'na bezpeka Ukraїny: konceptual'ni zasady ta svitogljadnyj sens: Monografija / O. P. Dz'oban'. – H.: Majdan, 2007. – 284 s.

14. Grygor'jev V. I. Informacijna bezpeka u derzhavnomu upravlinni / V. I. Grygor'jev // Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologija. – 2013. – №4. – S.53–55.

15. Lantynov Ja. O. Shhodo vyznachennja nacional'noi' bezpeky Ukraїny jak ob'jekta kryminal'no-pravovoi' ohorony / Ja. O. Lantynov // Forum prava. – 2011. – №1. – S.570–574.

16. Gorjelov M. Je. Cyvilizacijna istorija Ukraїny // M. Je. Gorjelov, O. P. Mocja, O. O. Rafal's'kyj. – K.: TOV UVPK «EksOb», 2005. – 632 s.

17. Pravosvidomist' i pravova kul'tura jak bazovi chynnyky derzhavotvorchoho procesu v Ukraїni: monografija / L. M. Gerasina, O. G. Danyl'jan, O. P. Dz'oban' ta in. – H.: Pravo, 2009. – 352 s.

18. Judin O. K. Konceptual'nyj analiz urazlyvosti derzhavnyh informacijnyh resursiv / O. K. Judin, S. S. Buchyk // Naukojemni tehnologii. – 2013. – №3 (19). – S.299–304.

19. Bila knyga Derzhspeczv'jazku. – Rezhym dostupu: http://www.dsszi.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article?art_id=49942&cat_id=49941

20. Kashteljan S. O. Sutnist' ta zmist ponjattja «bezpeka» u konteksti zabezpečennja nacional'noi' bezpeky Ukraїny u prykordonnij sferi / S. O. Kashteljan // Chest' i zakon. – 2013. – №1 (44). – S.17–21.

Zakharenko K., Ph.D., Applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), lepan@ukr.net

Effectiveness of the use of the potential of non-state actors of information security

The maximum result for the protection of the national informational and cultural space is ensured by the cooperation of its state and non-state actors. At the same time, democratic countries have considerable experience in using the potential of non-state actors of information security of various public associations, associations and organizations. As well as state institutions, they are the generator of new ideas and alternative approaches in the field of information security. Also, non-governmental organizations are instruments of public control, instruments of influence on the definition of goals and values of society, means of shaping public opinion. But not all non-governmental organizations can be considered as potential subjects of information security. Indeed, even those who are legally acting sometimes are used in the information war against Ukraine. That is why the state should create legal, organizational and economic conditions for the development of non-state actors of information security, as well as promote their full cooperation with various state structures.

Keywords: information security, security culture, subject of information security.

УДК 378

Концурак О.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), lepan@ukr.net

Ключові питання екологічної стратегії України

Аналізуються ключові питання державної політики в галузі екології; автор стверджує, що основна відповідальність за стан справ в галузі екології належить державі; на жаль, в Україні держава у кращому випадку встановлює норми екологічної безпеки, формулює концепції та моделі і вкрай незадовільно слідує за їх дотримання як на рівні суб'єктів господарської діяльності, так і на рівні пересічного громадянина; виправити ситуацію можна лише через посилення контролю та відповідальності, насамперед, держу правліньського складу, зокрема тих, у компетенції яких знаходиться екологічна безпека суспільства; автор пропонує запровадити своєрідний екологічний всеоуч державного службовця, пересічних громадян, учнів та студентів.

Ключові слова: людина, праця, культура, екологія, освіта, виховання, політика.

Розглянувши в загальному вигляді основні показники та суперечності екологічної ситуації в Україні, доцільно звернутися і до аналізу ключових концептуальних підходів до опрацювання екологічної політичної стратегії в Україні, тобто концепцій, законів, висновків та пропозицій громадських організацій. В цьому контексті особливо важливо підкреслити, що реалізація обраної екологічної стратегії має повністю знаходитися в зоні відповідальності держави. «Досвід економічно розвинутих країн показує, що недостатньо мати в розпорядженні держави всебічно обґрунтовану й широкого діапазону екологічну політику. Більш важливо, щоб держава взяла на себе всю відповідальність за здійснення цієї політики. При цьому в основу державного регулювання має бути покладений принцип неперервності і комплексності управління даним процесом, за яким єдиним шляхом подолання кризових та незворотних явищ в природі може бути надання суспільній екологічній політиці загалом та уже прийнятим її окремим законодавчим актам статусу першорядного значення, розробка інших актів, законів, організація роботи щодо їх виконання» [1, с. 28–29]. Українська держава поки не має достатньої сили для такої комплексної реалізації екологоцентричної політичної парадигми. Пострадянські державні інституції, пронизані корупцією, непотизмом та некомпетентністю, не спроможні не тільки створити раціоналізоване законодавче поле екологічного врядування, але й реалізовувати та впроваджувати ті закони й кодекси, що вже прийняті в якості вноrmовуючого законодавства щодо питань захисту довкілля і ощадливого використання природних ресурсів.

Небезпека такої ситуації полягає в тому, що відсутність чіткої орієнтованої екологічної політики накладається на безглузде й згубне управління загальнополітичним та економічним розвитком держави. Україна не тільки не реформує деформовану систему, що залишилася їй у спадок після Радянського союзу, але й знижує якість управління через явне зниження якості людського капіталу в державно-управлінській сфері. Натомість сьогодні існують чіткі стратегічні орієнтири, що вже давно сформульовані в екологічній складовій структури політичних систем розвинених держав. «Головною метою стратегії природокористування повинне

бути створення оптимальних умов для ефективного використання природних ресурсів (збалансованого з потребами населення) і забезпечення необхідного рівня відновлення та охорони природно-ресурсного потенціалу. Повинна бути забезпечена взаємодія цих завдань з довгостроковими цілями економічних перетворень з метою формування громадянського суспільства. Необхідне також забезпечення балансу інтересів центру і регіонів з отриманням максимально можливих політичних, економічних та соціальних вигод, вироблення ефективних методів та засобів захисту національних інтересів з точки зору державної геополітичної, економічної безпеки та забезпечення конкурентоспроможності в господарській, фінансовій, науковій, соціальній і військово-стратегічній сферах» [2, с. 9]. Українському керівництву, політикам, законодавцям, громадянським активістам і простим громадянам необхідно глибоко усвідомити, що сьогодні екологічна складова має бути одним з фундаментальних елементів національного політичного поля та регіонально-адміністративного управління. Без такого усвідомлення навіть прийняття безлічі законодавчих актів природоохоронного характеру не дасть відчутних результатів.

В загальному плані варто відмітити, що в Україні з перших років незалежності активно приймалися природоохоронні закони й інші акти. Аналіз Конституції України, Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про охорону атмосферного повітря» (1992), «Про екологічну експертизу» (1995), «Про охорону земель» (2003), «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (2003), «Про екологічний аудит» (2004). «Про екологічну мережу України» (2004) та інших проводиться в наступних розділах нашого дослідження. На сьогодні фундаментальним документом є «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року», прийняті в якості закону у 2010 році. В цілому ж, слід підкреслити, що створення великої кількості законодавчих актів поки що не призвело до формування дійсно цілісного та системного екологічного законодавства. Навіть визначаючи стратегічні засади екологічної політики, не формулюються конкретні цілі, що передбачають кодифікацію цього правового сегменту. На сьогодні залишається тільки сподіватися, що в найближчі роки розпоршені законодавчі акти будуть об'єднані всеохоплюючим екологічним кодексом, в якому визначені цілі та пріоритети екологічної політики будуть підкріплюватися конкретними нормами та чіткими вказівками щодо їх досягнення і виконання.

У формуванні такого кодексу значну позитивну роль можуть відіграти міжнародні договірно-правові зобов'язання в сфері екології, що взяла на себе наша держава. «Міжнародне екологічне співробітництво України здійснюється в рамках укладених відповідних міжнародних договорів – міждержавних, міжурядових і міжвідомчих, регульованих нормами міжнародного права. Враховуючи, що у сучасному світі на фоні глобальної екологічної кризи надзвичайно активно відбувається інтеграція господарських, технологічних та інформаційних структур, які все більше стають транснаціональними, міжнародне екологічне співробіт-

ництво набуває надзвичайно важливого значення. Тому на сьогодні існує нагальна потреба розробки сучасної стратегії зовнішньої екологічної політики України, яка б відповідала реаліям сьогодення, забезпечувала національні інтереси і сприяла б реалізації цілей збалансованого розвитку» [3, с. 237]. В концептуальному плані, з нашої точки зору, доцільно використовувати саме стратегічні формулювання та парадигмальні принципи, що зафіксовані в міжнародно-правових домовленостях, учасником яких є наша держава. З одного боку, це забезпечить певний компетентнісний вимір обраних для країни екологічних орієнтирів, а з іншого – буде автоматично синхронізувати наше вітчизняне законодавство із європейськими та світовими нормами та вимогами, що висувуються сьогодні до дотримання природоохоронних правил і стандартів.

Окрім того, на концептуальному і законодавчому рівні необхідно деталізувати права, обов'язки та процесуальні можливості громадських організацій, які є активними суб'єктами процесу формування і розгортання національної екологічної політики. Сьогодні «існуючі громадські об'єднання за формою участі в державному екологічному управлінні можна поділити на три категорії, а саме: 1) які являють собою пряму форму участі громадськості в державному екологічному управлінні. Вони переважно зайняті політикою охорони навколишнього середовища, яка проводиться урядом та намагаються впливати на офіційну політику за допомогою різноманітних засобів і, якщо це потрібно, змінювати її; 2) впливають на політичний процес прийняття рішень і офіційну політику непрямою шляхом. Вони прагнуть впливати на свідомість громадськості, змінювати її менталітет стосовно довкілля (інформаційна та освітня діяльність); 3) які власним прикладом (здоровий спосіб життя) намагаються перекопати інших, змінити загальний менталітет» [4, с. 311–312]. Законом України про охорону навколишнього природного середовища визначені спеціальні функції громадського екологічного управління, це організація і проведення громадської екологічної експертизи і громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища [5]. Водночас, на практиці громадська експертиза і контроль є значно обмеженими, адже громадські організації мають дотримуватися ще цілої низки законодавчих актів, дія яких розповсюджується на всі, а не лише екологічні громадські ініціативи. Водночас, як зазначає Е. Ашикова, «головними завданнями громадських екологічних об'єднань є здійснення громадського контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, поширення екологічної інформації, здійснення освітньої і виховної роботи з метою формування екологічної свідомості населення. Важливою сполучною ланкою між еднанями і стабільністю та обгрунтованою доцільністю втілення природозберігаючих ідей є спільна діяльність органів державної влади та громадськості. Необхідною умовою такої співпраці є доступ громадськості до екологічної інформації, що забезпечує її повноцінну участь у процесі реалізації державної екологічної політики» [6, с. 133]. На сьогодні такий повний доступ та зняття зайвих бар'єрів, що перешкоджають повноцінній реалізації громадськими екологічними асоціаціями власних функцій, поки що

залишається перспективним завданням. З нашої точки зору, підвищення долі участі громадськості в національній екологічній політиці є одним з найважливіших концептуальних пріоритетів, який має бути забезпечений державою на законодавчому рівні.

Як свідчить досвід розвинених країн, у визначенні концептуальних засад екологічної політики одну з ключових ролей мають відігравати спеціалізовані громадські організації. При цьому вони мають не лише інформувати громадськість про ті чи інші проблеми, але й активно співпрацювати із державно-владними структурами щодо пошуку шляхів і конкретних механізмів їх вирішення. «Із метою співпраці урядових і неурядових природоохоронних організацій при Міністерстві екології та природних ресурсів України було створено громадську раду, до складу якої ввійшли представники зареєстрованих Мінюстом України громадських екологічних організацій національного рівня. Громадська рада бере участь у розробці багатьох питань, пов'язаних з екологічною експертизою значних проєктованих та діючих об'єктів (зокрема Ташлицької ГАЕС), у процесі прийняття рішень при розв'язанні проблем збереження довкілля та відтворення природних ресурсів. За участю громадських організацій і центральних відомств проводилися різні загальнонаціональні акції, спрямовані на привернення уваги населення до екологічних проблем, пропаганду ідей захисту і збереження природи, відповідне виховання підростаючого покоління, у тому числі «Зелена весна», День довкілля тощо» [7, с. 74]. З одного боку, така діяльність і співпраця дійсно може розглядатися в якості досягнення в справі взаємодії держави і громадянського суспільства в сфері природозахисту. Однак ефективність такої взаємодії поки що залишається мінімальною. Як зазначає Л. Ковпак, «діяльність громадських організацій, спрямована на захист навколишнього природного середовища та мінімізацію наслідків Чорнобильської катастрофи, стала вагомим складовим елементом суспільно-політичного життя України, а також одним із потужних чинників активізації руху до суверенізації та здобуття нашою державою незалежності в 1991 р. Утім, на сучасному етапі кількість екологічних негараздів і проблем на ниві захисту довкілля не зменшується. Серед вад розвитку екологічного руху в Україні у цілому слід зазначити, що діяльність більшості природозахисних організацій характеризується недостатньою ефективністю та результативністю. Екологічний рух відчуває потребу у висококваліфікованих експертах, фахівцях. Гострою для українських зелених залишається проблема фінансування» [там же, с. 77]. Іншими словами, неефективність діяльності екологічних громадських організацій багато в чому зумовлюється саме відсутністю цілеспрямованої державної екологічної політики, в рамках якої і мають бути сформовані принципи діяльності всіх зацікавлено-ініціативних суб'єктів. Саме проблематика активізації екологічної діяльності спеціалізованих громадських об'єднань і асоціацій робить наше дослідження надзвичайно актуальним та проблемно орієнтованим з огляду на ту ситуацію, що склалася в українській політиці в сфері захисту навколишнього середовища та раціонального використання національної природно-ресурсної бази.

Враховуючи ж те, що екологічна проблематика на сьогодні є всепроникною та актуальною для всіх

верств населення нашої країни, важливо, щоб навколо неї об'єднувалися різні зацікавлені групи та асоціації. Тим більше, що в розвинених країнах практика такого об'єднання громадсько-ініціативних зусиль засвідчила свою ефективність і дієвість. «Політичних змін на місцевому та загальнодержавному рівні можна добиватися, створюючи коаліції груп, що представляють різні інтереси. Організаціям, що займаються окремими проблемами, слід співпрацювати в більш широких програмах, які включають в себе їх спільні інтереси. Наприклад, в США профспілки і групи захисників навколишнього середовища часто займали кардинально протилежні позиції, але вони співпрацювали в боротьбі за закони про отруйні хімікати та гігієну праці, а також за те, щоб працівники брали участь в рішеннях на корпоративному та державному рівні. Більшість прибічників природоохоронного руху, руху на захист миру та жіночого руху підтримують один одного. Організації, що виступають за громадянські права та за оновлення міст, розділяють зацікавленість природоохоронних рухів до покращення міського середовища. Багато релігійних організацій формують робочі групи, щоб вивчити окремі варіанти політики і співробітничати з іншими групами, що виступають за справедливість, мир та сталий розвиток» [8, с. 365–366]. Таким чином, підсумовуючи загальноконцептуальні підходи до опрацювання екологічної політичної стратегії в Україні, маємо підкреслити, що в створенні загальної парадигми національної екополітики мають активну участь брати як державні відповідальні органи, так і громадськість, яка має змогу використовувати всі засоби впливу, об'єднуючись в ініціативні групи, асоціації, спеціалізовані експертні організації.

В нашому дослідженні ми постійно використовуємо відсилання до позитивного досвіду розвинених країн світу в сфері формування та реалізації дієвої екологічної політики національного та міжнародного масштабу. Для цього здійснимо детальний компаративний аналіз екологічних програм провідних країн світу у їх значенні для України. В цілому, важливо підкреслити, що в цивілізованому світі вже вироблені доволі ефективні механізми розбудови екополітичних стратегій, до яких прагне більшість розвинених та економічно потужних держав. «У розвинених країнах механізми формування екологічної політики за останні роки дуже наблизилися один до одного і зараз між ними майже не існує суттєвої різниці. В цих країнах не на словах, а на ділі надається велике значення проблемам довкілля, існує добре організований широко популярний і політично впливовий «зелений рух», програми всіх значних політичних партій відображають стурбованість екологічними проблемами. Тут створення екологічної політики є процесом відкритим до участі всіх верств населення, до цієї роботи залучаються широкі кола науковців і фахівців. Наукові і технічні знання, на яких ґрунтується екологічна політика, широко розповсюджуються засобами масової інформації, що сприяє взаємодії між процесом створення екологічної політики і громадською думкою, в результаті якої можна досягти соціального консенсусу» [12, с. 204]. Цього реально не вистачає в Україні. Держава і громадські організації не докладають достатніх зусиль для того, щоб перетворити значну кількість громадян на

справжніх, реально діючих суб'єктів природоохорони, екологічного захисту, ощадливого ставлення до ресурсів. Важливий висновок, який зроблений на політичному рівні в розвинених країнах, полягає у тому, що екологічна культура громадян є однією з ключових фундаментальних основ провадження ефективної екологічної політики.

Більше того, держава в провідних світових країнах все більше повноважень в сфері природоохорони делегує саме громадянам, довіряючи громадським організаціям здійснювати моніторингові та контролюючі дії. Звісно, такі повноваження чітко фіксуються в концептуальних документах, що визначають національну екологічну політику, а також закріплюються на законодавчому рівні. «В останні роки в управлінні процесами природокористування за кордоном позначилося чимало нових акцентів, пов'язаних не тільки з розробками більш досконалих методів управління окремими сферами природокористування, але й із зміною самих підходів до державного управління. Визначилася чітка тенденція щодо підтримки ідеї обмеження прямого державного управління сферою природокористування і поступового переходу до ширшого використання ринкових методів управління, що дозволяє розширити участь громадян і підприємств в охороні навколишнього середовища. Значно розширився інструментарій екологічної політики держави, який можна віднести до екологічних методів державного управління. За оцінкою деяких учених, тільки в європейських країнах застосовується понад 200 різних інструментів управління» [10, с. 8–9]. В українських державотворчих та державно-управлінських реаліях поки що складно сподіватися на реалізацію значної кількості ефективних природоохоронних механізмів управління. В той же час, позитивний досвід розвинених країн має вивчатися, а поступова синхронізація із загальноєвропейськими екологічними нормами сприятиме розширенню реальних можливостей природоохорони, що використовуватимуться в національній екологічній політиці України.

З нашої точки зору, особливу увагу українським політикам і громадським активістам слід звернути на європейську практику формування національної та загальноєвропейської екологічної політики. Це зумовлено тим, що найяскравішим прикладом ефективної екологічної політики можна назвати саме Європейський Союз. Починаючи з 60-х років минулого століття, суб'єкти політики різних рівнів, проявляючи високу політичну волю, впроваджували різноманітні принципи, норми, правила, регламентаційні новації, що іноді сприймалися достатньо вороже з боку великих бізнес-корпорацій. Як зазначають Кристоф Нілл та Данкан Ліфферін, «не маючи жодних імперативних повноважень, різні політичні актори зрештою сформулювали на достатньо розумних принципах потужну європейську природозахисну політику, що має власну стратегію, зону формального впливу, компетентних акторів, нормативні засади та процедури» [11, р. 13]. Значної ефективності європейська екологічна політика набула завдяки тому, що в синхронізованому форматі відбувалася розробка і впровадження національних і загальноєвропейських стандартів. Для України, що прагне доєднатися до єдиної європейської сім'ї народів і держав, буде доцільним, з нашої точки зору,

використовувати досвід окремих європейських країн (особливо з колишнього соціалістичного табору) у справі впровадження екологічних стандартів і норм загальноєвропейського характеру.

Це доволі складне завдання, адже в ЄС на сьогодні прийнято доволі деталізовані та суворі екологічні, природозахисні, ресурсообмежуючі нормативи. В сучасному світі саме ЄС вважається локомотивом впровадження найжорсткіших норм і правил щодо обмеження тієї шкоди, яка наноситься природі через антропогенні впливи. «Лідером в рішенні екологічної проблеми стає Європейський Союз – інтеграційне утворення розвинених держав Європи. До теперішнього часу в ЄС прийнято понад 300 нормативних актів, спрямованих на розв'язання екологічних проблем на рівні усього Співтовариства. Екологія є справою Союзу і держав-членів, економічних операторів і громадян. Європейський підхід до формування правових основ екологічної політики має превентивний характер і орієнтований не тільки на розв'язання вже існуючих екологічних проблем, але, перш за все, на запобігання новим. Екологічні пріоритети закладено практично в усі компоненти і напрями діяльності ЄС; крім правових заходів екологічної політики, законодавчі приписи по збереженню довкілля реалізуються в регіональній, науково-технічній, аграрній, транспортній і торговій політиці ЄС. В екологічних програмах Співтовариства в 1990-ті роки почала простежуватися орієнтація на спільне рішення комплексних і перспективних завдань взаємодії людини і навколишнього середовища. Тому правові основи екологічної стратегії ЄС можуть служити для інших країн орієнтиром і інструментом розв'язання глобальних проблем» [12, с. 3]. Як зазначає український дослідник екологічної проблематики В. Лозо, українським політикам і законодавцям слід приділити особливу увагу імплементації європейських екологічних стандартів в наше національне законодавство. Особливою доцільністю, з нашої точки зору, володіє практика створення і використання програм за прикладом ЄС. Використання досвіду передових країн Європи дозволяє розглянути і впровадити варіанти політичної орієнтації галузевого законодавства ЄС з притаманними йому напрямками правового регулювання в рамках загальної екологічної стратегії, вираженої в Програмах. З нашої точки зору, стратегічне планування екологічної політики на основі Програм, що будуть прийматися на певний термін щодо вирішення конкретних питань, може стати ефективним засобом, адже конкретні результати виконання таких програм можна буде проконтролювати на рівні державних органів і зацікавлених громадських об'єднань.

Це одним прикладом ведення потужної та ефективної екологічної політики є Сполучені Штати Америки. Їх практику в Україні застосувати досить складно, адже за економічною потужністю нашу державу неможливо порівнювати із США. Але вивчення досвіду цієї федеративної держави важливе з огляду на диверсифікацію різнорівневих механізмів управління та реалізації екополітики. В США природозахисна політика має безліч вимірів. Насамперед вона включає гармонізовану взаємодію федеральних гілок влади (Конгресу, Президента, центральних судових органів). Далі програми екологічної політики та захисту довкілля

розробляються урядами штатів та реалізуються на місцевому рівні. Але ключовим суб'єктом американської екологічної політики залишаються громадські організації, неурядові фонди, активістські ініціативи. Саме завдяки їхній діяльності зрештою приймаються офіційні нормативи та правила щодо контролю за їх дотриманням [13, р. 487]. З нашої точки зору, для України сьогодні якраз найактуальнішою проблемою екологічної політики є залучення якомога більшої кількості соціальних, політичних, громадських, економічно-виробничих, освітніх суб'єктів до активної екополітичної діяльності. А вже наступним кроком мають стати активні дії цих суб'єктів у безпосередній діяльності щодо захисту довкілля, моніторинговій експертизі, контролі за кількісними показниками використання природних ресурсів тощо.

Зрештою, особливу увагу, на нашу думку, слід звернути на досвід постсоціалістичних країн Європи, що досягли у справі формування і реалізації екологічної політики значних результатів. Зокрема, варто звернутися до польського досвіду, адже ця країна є безпосереднім сусідом нашої держави і може дати плідний матеріал у справі дослідження проблеми подолання наслідків і спадку неефективного державного управління за часів існування соціалістичного табору. Польська програма економічного відродження після декількох десятиліть перебування в соціалістичному таборі спочатку не передбачала звернення значної уваги на екологічну проблематику. Однак дуже швидко цей недолік було виправлено, а в національній екологічній програмі було затверджено наступні принципи: 1. Економічний розвиток має враховувати обмеження, що зумовлюються специфікою національного оточуючого середовища. 2. Екологічні проблеми мають бути невід'ємною частиною будь-якої економічної діяльності. 3. Використання природних ресурсів в контексті їх збереження для наступних поколінь. 4. Національне державотворення має враховувати природоресурсний потенціал країни. 5. Соціальний та економічний розвиток має базуватися на помірних, заощадливих засадах [14, р. 70]. На жаль, в Україні досі не проведено безпосереднього взаємозв'язку між ефективністю економіки, рівнем життя населення та екологічною ситуацією в країні. А як показує досвід Польщі, це чи не найперша умова виходу з економічної кризи. Тільки заощадливе ставлення до оточуючого середовища та природно-ресурсної бази дозволяє в найкоротші терміни провести економічні та адміністративно-політичні реформи, що виводять країну на рівень європейських показників якості життя основної маси населення.

В контексті нашого дослідження дуже важливо вказати на те, що в розвинених країнах екологічні показники розглядаються не окремо, а взаємопов'язано із безліччю інших параметрів суспільної а індивідуальної життєдіяльності (ефективність виробництва, простір міського життя, якість життя, якість соціального і людського капіталу тощо). Важливо також відмітити, що в екологічних програмах провідних країн світу обов'язково враховуються такі категорії, як «якість життя» та «людський капітал». Їх врахування дозволяє розробляти ефективні політичні, освітні, виховні, консультативні заходи, що формують таку свідомість власників, професіоналів, громадян, в структурі якої важливе місце

займає усвідомлення того, що чисте довкілля є базовою умовою високої якості життя. Українські громадяни самі мають усвідомити, що їх якість життя безпосередньо залежить від чистоти довкілля, а право на чисте довкілля закріплено в Конституції та інших законодавчих актах. Тому громадяни, виборці, платники податків мають повне право вимагати від керівників різного рівня забезпечення гідних умов проживання в тій чи іншій місцевості. Українці мають почати вимагати від своїх політиків формування чіткої і прозорої екологічної політики, яка зрештою має породити законодавчу базу сучасного європейського рівня, а також вибудовування багаторівневої системи виконавчих і громадських органів, що цю базу втілюватимуть та слідкуватимуть за її дотриманням.

Поки що ж в нашому суспільстві не склалося актуального порядку денного, на основі якого громадяни готові були б вимагати від влади дотримання власних прав на чисте довкілля і певний рівень екології. Вважається, що екологічна проблематика не є первинною за часів, коли в країні лютує постійна економічна, політична, а сьогодні і воєнна криза. Але екологія безпосередньо пов'язана з будь-якими проявами соціального функціонування. Сьогодні існує можливість хоча б здійснювати систематичні кроки щодо імплементації у вітчизняне законодавство європейських екологічних норм. «Для використання міжнародного досвіду в Україні необхідно розробити і впровадити в дію вітчизняні стандарти, які являють собою автентичні тексти міжнародних стандартів ISO серії 14000, серед яких мають бути стандарти з управління довкіллям (екологічного менеджменту); з екологічного аудиту і екологічного страхування; щодо використання екологічних знаків і маркувань тощо. Узагальнення існуючого досвіду формування та реалізації державної екологічної політики з урахуванням особливостей окремих країн, що досягли позитивних результатів, дозволяє виявити найраціональніші підходи та механізми для використання в українській практиці. Це особливо актуально на сьогодні, коли в країні відбуваються пошуки оптимальної моделі соціально-економічного розвитку» [15, с. 163]. Таким чином, можна зробити висновок про те, що для України сьогодні є доволі актуальною проблематика залучення досвіду провідних країн світу у формуванні програм, на основі яких формується їх екологічна політика. Більше того, з нашої точки зору, немає необхідності докладати надмірних зусиль для пошуку власного «особливого шляху». В Європі, до якої Україна належить як культурно, так і географічно, на сьогодні функціонує одна з найефективніших в світі систем захисту довкілля. Українській владі, законодавцям, громадським організаціям необхідно лише оптимальним чином адаптувати до українських реалій європейський досвід, що стане ще одним потужним кроком на шляху нашої країни до європейської сім'ї держав і народів.

Розбудова в сучасному посттоталітарному, кризовому, трансформаційному українському суспільстві справжньої екологічної політики, що системно досягала б поставлених цілей, є надзвичайно складним завданням. Вивчення основних складнощів і суперечностей є особливо на часі, що й робить наше дослідження надзвичайно актуальним. «Перехід

України до формування новітньої національної екологічної політики є складним і довготривалим. Це багатоступінний процес досягнення збалансованості між соціально-економічним прогресом і потребами збереження навколишнього природного середовища, пов'язаний з проблемами довгострокового розвитку країни, послідовним практичним запровадженням принципів сталого розвитку, питаннями зміни структури споживання, збереження, невиснажливого використання і відтворення природних ресурсів, екологічної безпеки і регіональної політики, а також зовнішньополітичними аспектами» [15, с. 157]. Отже, розглянувши ключові дискурсивно-концептуальні та теоретико-методологічні засади дослідження екологічної складової в структурі української політики, можемо зробити низку взаємопов'язаних висновків щодо основних показників і суперечностей екологічної ситуації в нашій країні, а також щодо того, які концептуальні підходи, реальні дії і досвід іноземних держав може бути використаний для формування в нашій державі ефективної екологічної політики сучасного характеру.

Список використаних джерел

1. Васюта О. А. Проблеми екологічної політики України в контексті глобального розвитку. Автореф. дис. ... доктора політ. наук. Спец.: 23.00.02 – політичні інститути та процеси / Ольга Васюта. – К., 2002. – 64 с.
2. Проніна О. В. Державна політика охорони навколишнього середовища в Україні. Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління. Спец.: 25.00.02 – механізми державного управління / Оксана Проніна. – Миколаїв, 2011. – 22 с.
3. Романко С. М. Глобальна екологічна політика: співпраця України та Європейського Союзу / С. М. Романко // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. – Вип.31. – С.237–242.
4. Шевчук В. Я. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року №1264–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41. – Ст.546.
6. Ашикова Е. Громадська участь у реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні / Евеліна Ашикова // Публічне управління: теорія і практика. Збірник наукових праць. – Харків: Видавництво «ДокНаукаДержУпр», 2013. – Вип.4 (16). – С.132–138.
7. Ковпак Л. В. Екологічні проблеми в діяльності українських громадських організацій / Л. В. Ковпак // Український історичний журнал. – 2013. – №4. – С.63–77.
8. Барбур І. Етика в век технології / Іен Барбур. – М.: Біблейсько-богословський інститут св. апостола Андрея, 2001. – 382 с.
9. Зеркалов Д. В. Проблеми екології сталого розвитку: Монографія / Дмитро Зеркалов. – К.: Основа, 2013. – 430 с.
10. Гаман П. І. Державна політика екологобезпечного розвитку економіки в трансформаційний період. Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління. Спец.: 25.00.02 – механізми державного управління / Петро Гаман. – Харків, 2005. – 19 с.
11. Лозо В. І. Правові основи екологічної політики Європейського Союзу. Автореф. дис. ... доктора юрид. наук. Спец.: 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право / В'ячеслав Лозо. – Харків, 2010. – 24 с.
12. Kamieniecki S. The Oxford Handbook of U.S. Environmental Policy / Sheldon Kamieniecki, Michael Kraft. – New York: OUP USA, 2013. – 764 p.
13. Roberts J. Environmental Policy / Jane Roberts. – New York: Routledge, 2010. – 272 p.
14. Andersson M. Change and Continuity in Poland's Environmental Policy / Magnus Andersson. – Stockholm: Springer–Science, 2013. – 234 p.
15. Черета І. С. Екологічна криза в Україні та шляхи її подолання / І. С. Черета // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №18. Економіка і право: Збірник наукових праць. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип.27. – С.152–159.

References

1. Vasjuta O. A. Problemy ekologichnoi' polityky Ukrainy v konteksti global'nogo rozvytku. Avtoref. dys. ... doktora polit. nauk. Spec.: 23.00.02 – politychni instytuty ta procesy / Ol'ga Vasjuta. – K., 2002. – 64 s.
2. Pronina O. V. Derzhavna polityka ohorony navkolyshn'ogo sere dovyssha v Ukraini. Avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upravlinnja. Spec.: 25.00.02 – mehanizmy derzhavnogo upravlinnja / Oksana Pronina. – Mykolai'v, 2011. – 22 s.
3. Romanko S. M. Global'na ekologichna polityka: spivpracija Ukrainy ta Jevropejs'kogo Sojuzu / S. M. Romanko // Aktual'ni problemy vdoskonalennja chynnogo zakonodavstva Ukrainy: Zbirnyk naukovykh statej. – Ivano-Frankivs'k: Prykarpats'kyj nacional'nyj universytet imeni Vasylja Stefanyka, 2013. – Vyp.31. – S.237–242.
4. Shevchuk V. Ja. Ekologichne upravlinnja: Pidruchnyk / V. Ja. Shevchuk, Ju. M. Satalkin, G. O. Biljavs'kyj ta in. – K.: Lybid', 2004. – 432 s.
5. Pro ohoronu navkolyshn'ogo pryrodnogo sere dovyssha: Zakon Ukrainy vid 25 chervnja 1991 roku №1264–XII // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 1991. – №41. – St.546.
6. Ashykova E. Gromads'ka uchast' u realizacii' derzhavnoi' ekologichnoi' polityky na regional'nomu rivni / Evelina Ashykova // Publichne upravlinnja: teorija i praktyka. Zbirnyk naukovykh prac'. – Harkiv: Vydavnytstvo «DokNaukDerzhUpr», 2013. – Vyp.4 (16). – S.132–138.
7. Kovpak L. V. Ekologichni problemy v dijal'nosti ukrain's'kyh gromads'kyh organizacij / L. V. Kovpak // Ukrain's'kyj istorychnyj zhurnal. – 2013. – №4. – S.63–77.
8. Barbur I. Jetika v vek tehnologii / Ien Barbur. – M.: Biblejsko-bogoslovskij institut sv. apostola Andreja, 2001. – 382 s.
9. Zerkalov D. V. Problemy ekologii' stalogo rozvytku: Monografija / Dmytro Zerkalov. – K.: Osнова, 2013. – 430 s.
10. Gaman P. I. Derzhavna polityka ekologobezpechnogo rozvytku ekonomiky v transformacijnyj period. Avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upravlinnja. Spec.: 25.00.02 – mehanizmy derzhavnogo upravlinnja / Petro Gaman. – Harkiv, 2005. – 19 s.
11. Lozo V. I. Pravovi osnovy ekologichnoi' polityky Jevropejs'kogo Sojuzu. Avtoref. dys. ... doktora juryd. nauk. Spec.: 12.00.06 – zemel'ne pravo; agrarne pravo; ekologichne pravo; pryrodoresursne pravo / V'jacheslav Lozo. – Harkiv, 2010. – 24 s.
12. Kamieniecki S. The Oxford Handbook of U.S. Environmental Policy / Sheldon Kamieniecki, Michael Kraft. – New York: OUP USA, 2013. – 764 p.
13. Roberts J. Environmental Policy / Jane Roberts. – New York: Routledge, 2010. – 272 p.
14. Andersson M. Change and Continuity in Poland's Environmental Policy / Magnus Andersson. – Stockholm: Springer–Science, 2013. – 234 p.
15. Chereda I. S. Ekologichna kryza v Ukraini ta shljahy i'i' podolannja / I. S. Chereda // Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija №18. Ekonomika i pravo: Zbirnyk naukovykh prac'. – K.: Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2015. – Vyp.27. – S.152–159.

Kontsurak O., applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), lepan@ukr.net

Key issues of the environmental strategy of Ukraine

The key issues of state policy in the field of ecology are analyzed; the author claims that the main responsibility for the state of affairs in the field of ecology belongs to the state; unfortunately, in Ukraine, the state in the best case establishes environmental safety standards, formulates concepts and models, and very poorly observes their compliance both at the level of economic entities and at the level of ordinary citizen; it is possible to correct the situation only through strengthening control and responsibility, first of all, I hold the board of directors, in particular those whose competence is the ecological safety of society; the author proposes to introduce a kind of ecological all-purpose civil servant, ordinary citizens, students and students.

Keywords: man, labor, culture, ecology, education, education, politics.

* * *